

УДК. 338.43

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-01

Бержанір А. Л., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри економіки та соціально-поведінкових наук, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

ORCID: 0000-0002-3224-5008

e-mail: bal8@ukr.net

Впровадження принципів соціальної відповідальності в аграрному бізнесі

Анотація. У статті досліджено особливості впровадження системи соціальної відповідальності у вітчизняному аграрному бізнесі як важливої складової подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва. Визначено необхідність активізації соціальної спрямованості аграрного бізнесу у зв'язку з недостатнім розвитком соціальної сфери села і наявністю значних соціальних проблем у сільській місцевості. Обґрунтовано сутність соціальної відповідальності бізнесу як добровільного внеску підприємницьких структур у вирішення проблем соціальної, економічної і екологічної сфер, яка здійснюється поза нормативними вимогами. Вказано на необхідності впровадження ефективної системи менеджменту з використанням сучасних інноваційних інструментів. Досліджено, що більшість аграрних підприємств зосереджує свою діяльність на забезпеченні гідних умов праці персоналу, співпраці з місцевими громадами, вирішенні екологічних проблем. Показано напрями реалізації соціальної відповідальності аграрних компаній в Україні. Охарактеризовано структуру та обсяги соціального інвестування провідних аграрних холдингів. Сформульовано нові способи ведення агробізнесу та перспективні напрями соціальної відповідальності у внутрішньому і зовнішньому середовищах.

Ключові слова: соціальна відповідальність; аграрний бізнес; соціальна інфраструктура; соціальна сфера; соціальна ефективність; соціальні інвестиції.

Berzhanir Anatolii, PhD (Sociology), Associate Professor of the Department of Economics and Social Behavioral Sciences, Pavlo Tychuna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine

Implementation of Social Responsibility Principles in Agricultural Business

Abstract. Introduction. The current stage of functioning of the world economic system is characterized by the desire to ensure sustainable development, the essence of which lies in the unity of economic, social and environmental components. The most important tool for its implementation at the level of enterprises, companies, firms is the concept of corporate social responsibility.

Purpose. The purpose of the article is to substantiate the essence and analyze the main directions of introducing social responsibility of the domestic agricultural business, as well as the system of objective and subjective factors that influence it.

Results. The features of the implementation of the social responsibility system in the domestic agricultural business as an important component of the further development of agricultural production have been investigated. The necessity of activating the social orientation of the agricultural business in connection with the insufficient development of the social sphere of the village and the presence of significant social problems in rural areas has been determined. The essence of social responsibility of business as a voluntary contribution of entrepreneurial structures in solving problems of social, economic and environmental spheres, which is carried out outside the regulatory requirements, has been substantiated. The need to implement an effective management system using modern innovative tools has been pointed out. It has been proven that most agricultural enterprises focus their activities on ensuring decent working conditions for personnel, cooperation with local communities, and solving environmental problems. The directions of implementation of social responsibility of agricultural companies in Ukraine have been shown. The structure and volumes of social investment of the leading agricultural holdings have been characterized. New ways of doing agribusiness and promising areas of social responsibility in the internal and external environment have been formulated.

Conclusions. Expanding the scale and improving the mechanisms of social responsibility, increasing the level of motivation and interest of agribusiness to improve the quality of life of rural residents and the development of rural areas will contribute to the intensification of production and social infrastructure. Ultimately, all this will reveal a significant positive impact on the socio-economic development of the regions and the country as a whole.

Keywords: social responsibility, agrarian business, social infrastructure, social sphere, social efficiency, social investments.

JEL Classification: D71; L20; M14.

Постановка проблеми. Сучасний етап функціонування світової економічної системи характеризується прагненням до забезпечення сталого розвитку, сутність якого полягає в єдності економічної, соціальної та екологічної складових. Найважливішим

інструментом його реалізації на рівні підприємств, компаній, фірм є концепція соціальної відповідальності бізнесу (далі – СВБ).

Для адаптації до жорстких вимог ринкового середовища компанії почали впроваджувати принципи

Стаття надійшла до редакції: 04.03.2021

Received: 04 March 2021

соціальної відповідальності як інструмент управління різноманітними зовнішніми і внутрішніми ризиками. З цією метою вони розробляють і реалізують різні стандарти, нормативи і правила як частини управлінської системи, які в цілому становлять механізми зростання конкурентоспроможності.

Соціальна відповідальність бізнесу у сучасних умовах означає добровільний, за межами нормативних вимог, внесок бізнесу у вирішення проблем соціальної, економічної і екологічної сфер. Така поведінка підприємницьких структур базується на їх усвідомленому бажанні здійснювати дії, приймати рішення, визначати напрями діяльності, які є значущими для соціальних спільнот і суспільства у цілому.

У соціально-економічних умовах нашої країни політика соціальної відповідальності особливу актуальність має в аграрній сфері. Наявність значних соціальних проблем у сільській місцевості обумовлює необхідність активізації соціальної спрямованості аграрного бізнесу. Займаючись основним видом своєї діяльності – вирощуванням і переробкою сільськогосподарської продукції, він повинен брати на себе додаткові зобов'язання реалізовувати на безоплатній основі різноманітні соціальні проекти і програми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні наукові праці з концептуальних основ і практики реалізації соціальної відповідальності були опубліковані західними ученими, починаючи з середини ХХ ст. Методологічні засади, принципи та методичні підходи до впровадження соціальної відповідальності аграрного бізнесу обґрунтовано у працях вітчизняних учених І. Гришової, Т. Зінчук, А. Колоска, А. Колота, Є. Левківського, Т. Лункіної, М. Маліка, Ю. Мельника, М. Саприкіної, Н. Супрун та інших.

Формулювання цілей дослідження. Досвід практичної реалізації принципів соціальної відповідальності протягом останніх років показує, що потребують подальшого теоретичного аналізу та обґрунтування питання підвищення рівня мотивації керівників українських підприємств аграрного спрямування, особливості їх взаємодії та співпраці з владою, зокрема, місцевою. Існує необхідність у теоретичному осмисленні питань запровадження системності та цілісності соціальної відповідальності бізнесу в аграрній галузі у масштабах країни тощо.

Метою статті є обґрунтування сутності та аналіз основних напрямів впровадження соціальної відповідальності вітчизняного аграрного бізнесу, а також системи об'єктивних і суб'єктивних чинників, які виявляють на нього вплив.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наприкінці ХХ ст. великі західні компанії почали розуміти необхідність об'єднання окремих складових корпоративної політики, які визначають взаємини компанії із зовнішнім середовищем, і сформулювати

принципи цілісної взаємодії із суспільством. Найголовнішою ідеєю тут була потреба наблизити діяльність компанії, передусім, її маркетингову стратегію, із суспільними сподіваннями. Це обумовило необхідність перегляду сутності стратегічного управління з урахуванням соціальної відповідальності як його важливого елемента.

Український учений-економіст А. М. Колот стверджує, що кращі практики ведення бізнесу переконують у тому, що бізнес повинен не ігнорувати, а враховувати стрімко зростаючі вимоги з боку суб'єктів та інститутів соціально-економічного середовища до етичних, екологічних і соціальних аспектів його діяльності. Слід враховувати, що при цьому ускладнюються та розширюються вимоги до всіх компонентів діяльності бізнес-організацій, у тому числі неприпустимість використання дитячої праці, утвердження соціально відповідальної поведінки. Усе це вимагає соціально відповідальних дій з боку бізнес-структур, які працюють на прирощення соціальних ресурсів [1, с. 74].

Аналіз сучасного рівня соціально-економічного розвитку показує наявність тенденції зростання ролі аграрних підприємств у розвитку соціальної сфери місця їх розташування, допомозі місцевим громадам тощо. Активізація соціальної спрямованості діяльності агроформувань позитивно впливає як на власний персонал, так і на зниження рівня соціальної напруженості у регіонах.

Як доводить В. С. Ніценко [2, с. 300], керівництво компаній усвідомлює, що процвітання бізнесу безпосередньо залежить від добробуту місцевих громад. Тому практики, спрямовані на розвиток сільських територій, які у рамках стратегії своєї діяльності кожна з компаній активно реалізує, можна згрупувати за такими напрямками:

- створення робочих місць;
- підтримка сільської медицини (фельдшерсько-акушерські пункти, районні лікарні);
- підтримка сільської інфраструктури (ремонт доріг, шкіл, шкіл-інтернатів, дошкільних закладів, клубів, закупівля обладнання);
- відкриття комп'ютерних класів у школах;
- реконструкція церков;
- будівництво соціального житла;
- розвиток діалогу з місцевими громадами (випуск корпоративних газет у регіонах присутності компаній; організація гарячої телефонної лінії);
- підтримка заходів, присвячених відзначенню державних свят та подій міського значення, проведення виставок та фестивалів, організація днів села та днів поля;
- зустрічі, форуми, круглі столи та конференції з представниками вишів і науково-дослідних інститутів, навчальних наукових, культурних та інших установ, які знаходяться в регіоні діяльності компанії;
- створення благодійних фондів;
- допомога учасникам АТО та членам їхніх сімей;

– підтримка місцевих спортивних та культурних заходів;

– спонсорська підтримка спортсменів тощо.

Таким чином, роль агрохолдингів зводиться до підтримки мешканців і розвитку інфраструктури сільських територій шляхом працевлаштування частини населення, на якій здійснюється діяльність підприємств материнської компанії, підтримка підприємництва на селі, допомога й обслуговування присадибних ділянок, спрямування частини доходів (прибутку) на підтримку стану і відновлення раніше зруйнованої інфраструктури території сіл [2, с. 300].

Серед підприємств аграрної галузі саме агрохолдинги отримують найбільші доходи, а тому мають можливість реалізовувати політику розвитку бізнесу з урахуванням суспільних запитів щодо розвитку соціальної сфери. Переважна більшість таких підприємств концентрує свою діяльність на таких основних напрямках: забезпечення гідних умов праці персоналу, співпраця з місцевими громадами та вирішення екологічних проблем.

Невід'ємною особливістю успішної бізнес-стратегії аграрних підприємств дотримання принципів соціальної відповідальності, найважливішими з яких є: систематичність та цільова спрямованість, завдяки чому відбувається зміцнення репутації підприємства та мінімізація негативних наслідків кризових ситуацій, що виникають у процесах виробництва [3, с. 235].

Ключовою метою соціальної відповідальності аграрного бізнесу є підвищення технологічного і технічного рівнів сільськогосподарського виробництва у поєднанні з діяльністю з розвитку персоналу, відтворення робочої сили, розвитку соціальної інфраструктури тощо. Усе це можна досягти шляхом впровадження ефективної системи менеджменту з використанням сучасних інноваційних інструментів. Інтегруючи функціональну сукупність усіх структурних частин агропромислового комплексу, агробізнес має потенційні можливості щодо реалізації ринкових орієнтирів із соціальним спрямуванням.

Соціальна відповідальність бізнесу залежить від його масштабу. Завдання малого підприємства полягає у створенні гідно оплачуваних робочих місць, формуванні середнього класу, школи ініціативи. Завдання середнього бізнесу полягає у забезпеченні розвитку міста, області чи регіону. Великий бізнес, який створює робочі місця сотням тисяч людей, відповідальний як за їх матеріальне благополуччя, умови їх розвитку, так і за розвиток великих регіонів і країни загалом. Основою соціальної відповідальності бізнесу є оцінка комерційної діяльності компанії з метою визначення її загального впливу на суспільство. До сфери соціальної відповідальності компанії відносять соціальну відповідальність перед

працівниками, охорону навколишнього середовища, поведінку на ринку, залучення до життя громадськості [4].

Протягом останніх років вітчизняні аграрні підприємства постійно впроваджують ефективні механізми, нарощують інтенсивність соціально відповідальної діяльності у різних напрямках (табл. 1). Вона поступово стає важливим елементом функціонування конкурентоспроможного підприємства.

Аналіз практик реалізації соціальних проєктів українських компаній здійснюють Центр «Розвиток КСВ» разом з компанією EY, щорічно проводячи конкурс бізнес-кейсів з корпоративної соціальної відповідальності. Так, у 2019 р. до збірки включено 34 кейси, що були зібрані у рамках конкурсу. Серед них єдиною компанією аграрного профілю став агропромхолдинг «Астарт-Київ», який впровадив освітній проєкт «Підйом!» – Майстерня лідерства та проєктного менеджменту для молоді. Метою проєкту була активізація сільської молоді до ініціативної участі у житті власних громад шляхом виховання лідерських навичок, проєктного мислення та досвіду впливу на оточуючий світ через реалізацію власних проєктів. Ключовими результатами проєкту стали:

- проведено навчання для 320 молодих людей з лідерства та проєктного менеджменту;
- розроблено понад 65 проєктів для розвитку територій;
- реалізовано 29 найкращих ідей [5].

Однією з провідних компаній, яка активно здійснює політику соціально відповідального бізнесу, є сільськогосподарська компанія «Контінентал Фармерз Груп». Вона реалізовує соціальні проєкти на основі таких критеріїв:

- реалізація у межах території присутності компанії;
- відповідність потребам регіону;
- очевидність та доступність результатів;
- довготривалий позитивний ефект для місцевих громад [6].

На рис. 1 проілюстровано структуру та обсяги соціальних інвестицій, які Контінентал Фармерз Груп зробила протягом 2019–2020 рр. Бачимо, що найбільше коштів витрачено на фінансування розвитку інфраструктури, медицини, освіти і науки. Разом з тим, відзначимо зменшення інвестицій у 2020 р. порівняно із 2019 р. на проєкти у сфері культури (5452446 грн і 2514926 грн), духовності (3010567 грн і 2082559 грн), благоустрою (2851199 грн і 1486630 грн) відповідно.

Таблиця 1 Напрями реалізації соціальної відповідальності аграрних компаній в Україні

Назви компаній	Напрями соціальної відповідальності
СП «НІБУЛОН»	Створення гідних умов та оплати праці. Інвестування в освіту та культуру. Покращення рівня медичного обслуговування. Впровадження власних ініціатив у добродійній діяльності. Розвиток місцевої інфраструктури. Вирішення проблем громад. Охорона навколишнього середовища.
ПрАТ «МХП»	Управління корпоративною відповідальністю. Люди. Взаємодія із зацікавленими сторонами. Ділова поведінка. Охорона праці. Навколишнє середовище та зміни клімату. Благополуччя тварин. Безпечність та якість продукції
Кернел Груп	Відповідальний роботодавець. Відповідальність за якість продукції. Підтримка місцевих громад. Збереження довкілля.
Астарта-Київ	Гідні умови праці. Безпека і здоров'я працівників, Співпраця з місцевими громадами. Розвиток регіонів.
Авангард	Людський капітал. Хороше корпоративне громадянство. Високий стандарт відповідності. Екологічна стійкість.
Агроф'южн	Дотримання стандартів якості та безпеки. Успішні стосунки із клієнтами. Підвищення рівня кваліфікації співробітників. Програми соціального партнерства (підтримка місцевих шкіл, дитячих садочків та громад). Урахування та упередження екологічних змін, зумовлених виробничою діяльністю (зменшення використання води та викидів CO ² , раціональне споживання енергії та утилізація відходів, підтримка навколишнього середовища та збереження біорізноманіття).
ТОВ «ТАС АГРО»	Соціальний проєкт «Сільська школа». Соціальний проєкт «Дитячий садочок». Соціальний проєкт «Здоров'я». Соціальний проєкт «Сільські ради».
ОПТИМУС АГРО	Вдосконалення системи менеджменту якості і безпеки харчової продукції та кормів. Встановлення пріоритету життя і здоров'я працівників шляхом створення належних, безпечних і здорових умов праці. Забезпечення відкритості перед споживачами, співробітниками та іншими зацікавленими.
ТОВ «Дельта Вілмар Україна»	Чесність, правдивість і дотримання високих етичних стандартів. Охорона здоров'я і безпека на робочих місцях.
Гленкор Агрікалчер Україна	Безпека (безпека на виробництві, поліпшення здоров'я та добробуту наших співробітників та громад поблизу нашої діяльності). Спільнота та права людини (відстоювання прав людини та підтримка довгострокового розвитку місцевих громад). Навколишнє середовище (мінімізація впливу на навколишнє середовище).
Епіцентр Агро	Партнерство на принципах справедливості, чесності та відкритості. Сприяння вирішенню соціальних проблем у селах. Ефективна співпраця із громадами та органами місцевого самоврядування. Реалізація проєктів з розвитку сільських об'єктів соціальної сфери, підвищення благоустрою та інфраструктури сільських територій.

Джерело: узагальнено за даними офіційних сайтів компаній

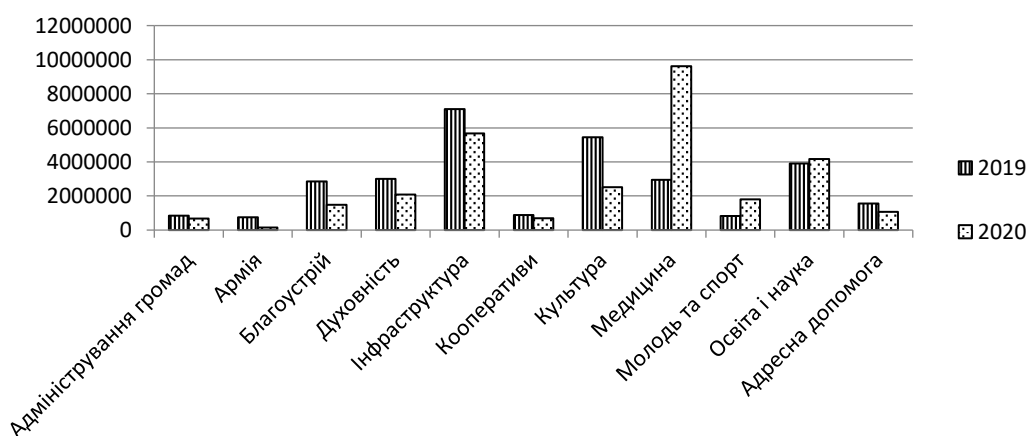

Рисунок 1 – Структура та обсяги соціальних інвестицій Контінентал Фармерз Груп у 2019-2020 рр., грн

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Учені відзначають, що підприємства й корпорації агропромислової сфери могли б принести значно більшу користь на шляху формування громадянського суспільства, боротьби з бідністю, сталого розвитку,

проте для цього необхідно здійснити низку дій та заходів, що могли б стати стимулом до впровадження ними КСВ. Зокрема, необхідно:

- розробити механізми поширення практик КСВ серед вітчизняних компаній;
- провести роз'яснювальну роботу щодо переваг соціальної відповідальності для формування ділової репутації та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників;
- зробити доступною консультаційну допомогу з питань КСВ;
- на основі вивчення закордонного досвіду реалізації КСВ розробити заходи державної підтримки;
- розробити та впровадити на підприємствах форми для нефінансової звітності;
- розробити навчальні програми для виробників і споживачів для дотримання етичного споживання;
- впровадити принципи КСВ у діяльність органів державної та регіональної влади, місцевого самоврядування, сільських громад [7, с. 54].

З метою максимального забезпечення ефективної соціально-економічної діяльності господарюючих суб'єктів, центральна позиція у рішенні цієї проблеми має належати процесу інституціоналізації, який визначає межі можливих і гранично допустимих дій суб'єктів економічної діяльності. Крім того, не можна не погодитися з тим, що процес інституціоналізації є необхідним атрибутом і в соціальному житті суспільства. Саме існування і розвиток в інституційних формах дозволяє певним діям трансформуватися в інтегрований процес, що забезпечує життєдіяльність суспільства і його структурних елементів [8, с. 13].

Нещодавнє запровадження програм КСВ українськими агрохолдингами свідчить про те, що КСВ стає невід'ємною частиною їх ширшої корпоративної політики і стратегії. Хоча цей процес засвідчує інструментальний характер КСВ, він все ж вимагає більш стратегічного, орієнтованого на цінність підходу до соціально відповідальних дій. Це означає, що в компаніях уже працюють конкретні підрозділи з КСВ або були введені відповідні керівні посади, виділено ресурси на здійснення заходів КСВ, і встановлено механізми зворотного зв'язку [9].

Лункіна Т. І. наголошує на тому, що розвиток соціальної відповідальності суб'єктів аграрного сектору економіки можливий за умови комплексного застосування інструментів механізму забезпечення, що відображає сукупність організаційних форм, рівнів регулювання, напрямів діяльності, економічних процесів і суспільних дій, спрямованих на створення відповідних умов, які націлені на підвищення ефективності господарювання аграрних підприємств та враховують потреби зацікавлених сторін (стейкхолдерів), на основі використання економічних, екологічних, соціальних та духовних чинників розвитку суспільства [10, с. 14].

Колосок А. М. до пріоритетних напрямів розвитку соціальної відповідальності в аграрному бізнесі відносить:

- формування загальнодержавної політики соціальної відповідальності;
- законодавче врегулювання соціальної відповідальності, зокрема, податкових пільг та інших заходів стимулювання;
- проведення тренінгів та профорієнтаційних навчань для керівників сільськогосподарських підприємств щодо суті, значення та результатів соціальної відповідальності;
- запровадження екологічної сертифікації сільськогосподарської продукції [3, с. 234].

Науковцями доведено, що корпоративна соціальна відповідальність відкриває доступ до нових способів ведення агробізнесу. Серед перспективних позитивних проявів КСВ у внутрішньому середовищі важливо відзначити такі: гідна оплата праці, соціальні гарантії, офіційне працевлаштування, належні умови праці, гендерна рівність, розвиток соціального партнерства. Соціальні ініціативи компанії впливають також і на формування зовнішнього середовища й стають основою її ділової репутації та іміджу. Зокрема, корпоративна благодійність, охорона навколишнього середовища, взаємодія з об'єднаними територіальними громадами, спонсорська допомога та інші заходи націлюють на максимальну сприйнятливість до міжнародних стандартів, адаптацію до сучасних норм корпоративної культури [11, с. 46].

Практика впровадження КСВ показує, що метою системи функціонування менеджменту підприємства у сфері соціальної відповідальності є забезпечення соціальної ефективності підприємницької діяльності і підвищення добробуту власного персоналу та інших учасників, які беруть участь у цих процесах.

Реалізація цілей компанії щодо ефективної, конкурентоспроможної, стратегічної діяльності на ринку передбачає необхідність внесення політики соціальної відповідальності як необхідної складової частини її бізнес-стратегії.

Висновки. Таким чином, в умовах економічної нестабільності соціальна діяльність вітчизняного аграрного бізнесу повинна бути спрямована на його тісну взаємодію зі стейкхолдерами. Формування ефективного інструментарію управління та визначення критеріїв оцінки ефективності соціальних інвестицій значно підвищить результативність політики соціальної відповідальності.

Поступове і систематичне розширення масштабів та удосконалення механізмів соціальної відповідальності, підвищення рівнів мотивації та зацікавленості агробізнесу щодо поліпшення якості життя жителів села і розвитку сільських територій сприятиме інтенсифікації виробничої та соціальної інфраструктур. У кінцевому рахунку, усе це виявить значний позитивний вплив на соціально-економічний розвиток регіонів і країни у цілому.

Література:

1. Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність: сучасна філософія, проблеми засвоєння. *Економіка України*. 2014. №3 (628). С. 70–82.
2. Ніценко В. С. Роль агрохолдингів у розвитку сільських територій. *Формування ринкової економіки*. 2015. №33. С. 293–302.
3. Колосок А. М. Становлення соціальної відповідальності в аграрному бізнесі. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. №1(175). С. 231–235.
4. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння та впровадження. URL: http://www.un.org.ua/files/Concept_Paper.pdf (дата звернення: 12.03.2021).
5. Практики КСВ в Україні. 2019 / під ред. М. Саприкіної. Київ : Центр «Розвиток КСВ». 2019. 152 с. URL: <http://old.csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2019/12/%D0%9F%96-2019.pdf> (дата звернення: 14.03.2021).
6. Контінентал Фармерз Груп: корпоративна соціальна відповідальність. URL: <https://cfg.com.ua/csr/directions-and-goals/> (дата звернення: 15.03.2021).
7. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / А. Колот, О. Грیشнова та ін.; за наук. ред. А. Колота. Київ : КНЕУ, 2012. 501 с.
8. Бержанір А. Л. Інституційна підтримка соціальної відповідальності бізнесу як необхідна передумова його розвитку *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 1. С. 12–14.
9. Гагалюк Т., Шафт Ф. Корпоративна соціальна відповідальність аграрного бізнесу. Звіт з аграрної політики. URL: https://www.apd-ukraine.de/images/APD_APR_08-2016_CSR_in_Ukrainian_agriculture_ukr.pdf (дата звернення: 15.03.2021).
10. Лункіна Т. І. Формування соціальної відповідальності суб'єктів аграрного сектору економіки України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Миколаїв, 2019. 51 с.
11. Зінчук Т. О., Левківський Є. В. Корпоративна соціальна відповідальність вертикально інтегрованих структур аграрного бізнесу як умова сталого розвитку. *Економіка АПК*. 2019. №1. С. 39–49.

References:

1. Kolot, A. M. (2014) Corporate social responsibility: modern philosophy, problems of assimilation. *Economy of Ukraine*, 3(628), 70–82 [in Ukrainian].
2. Nicenko, V. S. (2015) The role of agricultural holdings in the development of rural areas. *Formation of a market economy*, 33, 293–302 [in Ukrainian].
3. Kolosok, A. M. (2016) Formation of social responsibility in agrarian business. *Current economic problems*, 1(175), 231–235 [in Ukrainian].
4. Corporate social responsibility: understanding and implementation Retrieved from: http://www.un.org.ua/files/Concept_Paper.pdf [in Ukrainian].
5. CSR practices in Ukraine (2019). Retrieved from: <http://old.csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2019/12/%D0%9F%96-2019.pdf> [in Ukrainian].
6. Continental Farmers Group: corporate social responsibility. Retrieved from: <https://cfg.com.ua/csr/directions-and-goals/> [in Ukrainian].
7. Kolot, A. & Ghrishnova, O. (2019) Socialjna vidpovidaljnistj: teorija i praktyka rozvytku. Kyjiv: KNEU [in Ukrainian].
8. Berzhanir, A. L. (2017) Institutional support of social responsibility of business as a necessary condition for its development. *Economics. Finances. Law*, 1, 12–14 [in Ukrainian].
9. Ghaghaljuk, T., Shaft, F. Corporate social responsibility of agrarian business. Report on agricultural policy. Retrieved from: https://www.apd-ukraine.de/images/APD_APR_08-2016_CSR_in_Ukrainian_agriculture_ukr.pdf [in Ukrainian].
10. Lunkina, T. I. (2019) Formation of social responsibility of subjects of agrarian sector of economy of Ukraine (Abstract of D. Sc. Thesis). *Economics and Enterprise Management by types of economic activity*. Mykolayiv: National Agrarian University [in Ukrainian].
11. Zinchuk, T. O., Levkivskyj, Je. V. (2019) Corporate social responsibility of vertically integrated structures of agrarian business as a condition of sustainable development. *Economics of agro-industrial complex*, 1, 39–49 [in Ukrainian].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License